



Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc
Str. Alecu Russo, nr.13-19, et.5, ap.11, sector 2, București, 020 522

Telefon: +40 21 316 7565 / +40 21 316 7557
Fax: +40 21 316 7552
Web: www.crimelecomunismului.ro
E-mail: office@iiccr.ro

Percepția actuală asupra comunismului

Preambul

Sondajul¹ de față reprezintă rezultatul unui parteneriat pe termen lung între IICCMER și CSOP care va avea ca obiectiv elaborarea unei strategii de politici publice pentru o educație democratică, fundamentată pe asumarea trecutului comunist.

Percepția generală

Cercetarea arată că există tendințe de opinie publică, care ar putea fi semnificative pentru felul în care instituțiile statului român își construiesc strategiile privind confruntarea cu trecutul dictatorial. În această ordine de idei, majoritatea opțiunilor exprimate au fost în favoarea unor proiecte precum legea lustrației, organizarea unui Muzeu Național al Dictaturii Comuniste din România, instituirea unei zile comemorative a victimelor regimului comunist, iar un procent semnificativ consideră importantă problema accesului la dosarele Securității. Merită accentuat faptul că rezultatele sondajului de față semnaleză că un procent majoritar din respondenți consideră regimul comunist ca fiind unul ilegal și îl califică într-o pondere semnificativă drept criminal. În același timp, o secțiune dominantă din eșantionul analizat apreciază natura regimului comunist drept una represivă. Totodată, cercetarea dovedește că există un consens la nivelul populației asupra culpabilității instituționale a Securității și a Partidului Comunist Român în instaurarea și menținerea unor regim dictatorial în România.

Cu toate acestea, percepția populației asupra comunismului este mai degrabă una pozitivă. Astfel, dacă în urmă cu 4 ani, un studiu similar celui prezent arăta că 12% dintre cetățenii României considerau comunismul o idee bună bine aplicată, 41%, o idee bună prost aplicată și 34% îl considerau o idee proastă, în prezent 14% îl consideră o idee bună bine aplicată, 47%, o idee bună prost aplicată și 27% o idee proastă. Însumând, observăm că 61% din cetățeni consideră în prezent comunismul drept o idee bună, față de 53% în urmă cu 4 ani.

Totuși, actualul sondaj nu poate fi citit unilateral sub semnul nostalgiei față de regimul comunist. În interpretarea lui trebuie luate în calcul elemente extrem de importante precum ar fi situația economică actuală și dificultățile generate de aceasta. De aici, tendința de idealizare a

¹ Sondajul a fost realizat gratuit de către CSOP.

unei ordini sociale totalitare bazată pe controlul strict al circulației forței de muncă, ale traiectoriilor profesionale și care privilegiază (demagogic) drepturile sociale și economice în detrimentul drepturilor politice ale cetățeanului. Simultan, datele actualului sondaj deschid și un șantier de cercetare în măsura în care este important să înțelegem modalitatea de raportare a populației la conceptul de „suferință” în comunism. Se poate presupune că nivelul scăzut al respondenților care afirmă că au suferit în timpul regimului este legat de suprapunerea între „suferință” și represiunea politică directă.

Trecutul comunist este văzut pozitiv mai ales prin comparație cu prezentul: jumătate din cei chestionați afirmă că înainte de decembrie 1989 era mai bine în România, în vreme ce doar 23% consideră că era mai rău iar 14% consideră că era la fel. Motivele principale pentru care respondenții au afirmat că era mai bine sunt: existența locurilor de muncă (62%), nivelul de trai (26%) și deținerea unei locuințe de către cei mai mulți dintre oameni (19%).

Aspectele negative principale menționate de către cei care evaluează negativ comunismul față de prezent sunt lipsa libertății în general (69%), gradul de sărăcie (respectiv lipsa de alimente, utilități și servicii publice) și lipsa informațiilor (11%). Trebuie, însă, menționat faptul că România se înscrie în media opiniei est europene referitoare la evaluarea comparativă a perioadei comuniste cu cea actuală. De exemplu, într-un studiu din 2009, 72% dintre maghiari menționau că este mai rău în prezent decât în perioada comunistă, 62% din bulgari și ucrainieni menționau același lucru, 42% dintre lituanieni și slovaci, 45% din ruși, 39% din cehi și 35% din polonezi².

De asemenea, numărul celor care consideră că regimul comunist a fost „criminal”, este mai mare decât al celor care spun că nu a fost în acest fel (41% față de 37%). În același timp, regimul comunist este văzut ca unul ilegal de majoritatea respondenților, 42% susținând acest lucru, în vreme ce doar 31% crede contrariul.

În ceea ce privește aspectele definitorii pentru comunism, 46% dintre asocierile făcute sunt mai degrabă pozitive, și doar 32% sunt nefavorabile, 5% fiind neutre. Asocierile favorabile sunt legate de siguranța serviciului, a locului de muncă (10% din totalul respondenților au făcut această asociere), siguranța zilei de mâine (8%), un trai decent (8%), egalitatea între indivizi (5%), și în fine 5% spun că era un sistem bun, în general. Asocierile nefavorabile sunt, în ordine: lipsa de libertate (9%), dictatura, ca regim (7%), aprecierea că era un sistem greșit (5%), existența unui climat de teroare, crimă (2%), sărăcia și lipsa alimentelor și a altor produse fiind și ele menționate, dar de numai 2%.

Posibilele explicații de pozitivare a regimului comunist sunt legate de experiența personală față de respectiva perioadă, numărul de ani trăiți în comunism, și de caracteristicile

² PEW Research on Nostalgia in Eastern Europe, PEW Research Center, Nov. 2009

perioadei (dacă au trăit doar comunismul anilor '80, caracterizat prin accentuarea penuriei, a îngrădirii libertăților etc.).

Percepția liderilor comuniști

În ceea ce privește percepția celor 2 lideri politici din perioada comunistă, Nicolae Ceaușescu și Gheorghe Gheorghiu-Dej, primul este mai cunoscut, după cum era de așteptat, decât cel de-al doilea, iar imaginea sa este una mai bună. Astfel, procentul celor care spun că Nicolae Ceaușescu a făcut bine României (25%) este semnificativ mai mare decât al celor care afirmă că a făcut rău României (15%). În același timp, majoritatea oamenilor consideră, în ceea ce îi privește ambii lideri, că au făcut atât rău cât și bine (jumătate din respondenți crede acest lucru despre Nicolae Ceaușescu) și consideră, similar, că reflectarea în manualele de istorie ar trebui să indice acest lucru.

Represiunea comunistă

13% dintre respondenți, conform propriilor declarații, au avut de suferit de pe urma regimului comunist: 3% personal, 6%, altcineva din familie, iar 4%, atât ei cât și cineva din familie. Forma principală sub care s-a manifestat impactul negativ a fost penuria de alimente și lipsa serviciilor (47%), restul mențiunilor fiind legate de încălcarea drepturilor și libertăților cetățenești și a drepturilor omului (confiscarea averilor, bunurilor – 11% dintre cei care au spus că au avut de suferit, arestarea pe motive politice – 6% dintre cei care au menționat că au suferit etc.) .

Existența represiunii din perioada comunistă, contrar pozitivării, este confirmată de jumătate din populație, în pofida viziunii relativ pozitive asupra trecutului comunist.

Responsabilitatea represiunii este atribuită relativ egal celor cu funcții de conducere din cadrul PCR și celor cu funcții de conducere în Securitate (45% și 44%).

Măsurile care ar trebui luate împotriva celor care se dovedește că au colaborat cu Securitatea, potrivit opiniei respondenților, sunt de îngrădire a accesului în funcțiile publice (demiterea – 27%, autodemiterea – 21%, interdicția pentru o perioadă de a candida în funcții publice – 11%), sau chiar condamnarea juridică pentru declarații false cu privire la colaborarea cu Securitatea (16%). În același timp, problema accesului la dosarele Securității nu este importantă pentru jumătate din respondenți, 40% menționând că este importantă sau foarte importantă.

Percepția asupra memoriei comunismului

Puțin peste jumătate dintre respondenți consideră că este necesar un Muzeu Național al Dictaturii Comuniste din România și doar un sfert afirmă că nu este nevoie de un astfel de Muzeu. Similar, puțin peste jumătate consideră că este necesară o zi Națională de Comemorare a Victimelor Regimului Comunist din România, un sfert consideră că nu este necesară o astfel de zi. Pentru o astfel de zi națională, cel mai frecvent menționate sunt 22 decembrie (22% din respondenți), și 23 august (10% din respondenți).

Concluzii

Din analiza sondajului reiese la nivelul populației există tendința unei viziuni pozitive asupra perioadei comuniste. Această pozitivare sau viziune pozitivă se regăsește atât în evaluarea în sine a intervalului istoric, cât și mai ales comparativ cu perioada prezentă. Liderii politici (Nicolae Ceaușescu, în special) sunt priviți ca a fi avut un impact pozitiv mai degrabă decât negativ. O asemenea apreciere trebuie raportată la faptul că populația nu a avut și nu are decât un acces limitat la acele informații de natură să clarifice responsabilitățile și ponderea oficialilor comuniști în procesul de luare de decizii care a stat la baza crimelor și abuzurilor comise în perioada comunistă. Așadar, se poate afirma că este datoră atât a instituțiilor statului cât și a mass-media din România să promoveze un tip de discurs complex, nuanțat și responsabil care să reflecte și să analizeze dilemele, provocările și problemele presupuse de asumarea trecutului comunist.

Percepția asupra regimului comunist este explicabilă și prin suprapunerea dimensiunilor politică și economică ale vieții cotidiene în comunism. Astfel, nu este surprinzător că în evaluarea intervalului istoric coexistă o judecată severă și critică asupra regimului politic și o idealizare a unor aspecte considerate ca definatorii pentru ordinea social-economică în perioada comunistă. Nu în ultimul rând, existența unor traume colective și individuale pe întreaga durată a regimului comunist este sugerată de faptul că majoritatea celor intervievați se pronunță în favoarea comemorării și memorializării intervalului istoric marcat de dictatura comunistă în România.

Metodologie

Eșantionul a fost unul național reprezentativ pentru populația în vârstă de 15 ani și peste. Selecția gospodăriilor și a persoanelor intervievate a fost una aleatoare. Au fost intervievate 1.133 persoane.

Eroarea de reprezentativitate este de 2,9%, cu o probabilitate de 0,95.

Interviurile au fost realizate pe bază de chestionar standardizat, față în față, la domiciliul persoanelor intervievate. Datele au fost culese în cadrul omnibusului CSOP în perioada 27 august – 2 septembrie 2010.

Datele au fost validate și ponderate în funcție de sex, vârstă, naționalitate, domiciliu și regiune pe baza datelor INS.